

Notícies sobre la guerra del francès a la Selva a la premsa patriòtica (1808-1809)

Joan Fort i Olivella

Durant la Guerra del Francès aparegué un tipus de premsa, diària o gazetària, publicada sota els auspicis de les Junes de les principals ciutats espanyoles amb la finalitat d'informar del desenvolupament de la contesa bèl·lica, aprofitant cada esdeveniment ressenyable per a convèncer la població de la perfídia de Napoleó i dels seus exèrcits, i de la necessitat de defensar-se'n donant tot allò que fos possible.

El seu interès és, per tant, especialment gran per a estudiar els aspectes militars i ideològics d'una guerra que marcà profundament la població catalana, de manera que ha estat utilitzada per a la comarca de la Selva a les obres d'Emili Grahit i de Manuel Urgellès sobre els setges de Girona¹ i d'Hostalric² respectivament, i a la de Joaquim Pla i Cargol, *La Guerra de la Independencia en Gerona y sus comarcas*,³ així com a l'article de Lluís Batlle i Prats sobre el cors,⁴ si bé cap d'aquests estudis no es planteja la incidència que la guerra va tenir sobre el conjunt de la comarca.

Les notícies que aquí presentem abasten només el primer període de la invasió napoleònica, aquell en el qual «sus actividades se reducían a procurar adueñarse de la zona que comprendía el camino real a Francia, para asegurarse las comunicaciones con aquel país», atrafegat com estava l'invasor en el llarg setge de Girona.⁵

La font principal és la col·lecció completa del *Diario de Gerona* (20-7-1808/10-12-1809), així com els dos números del *Correo de Gerona* —que s'edità perquè

1. *Reseña histórica de los sitios de Gerona en 1808 y 1809*, 2 vols. Imp. de Paciano Torres. Girona, 1894; *Historia de los Sitios de Gerona*. Imp. de Paciano Torres. Girona, 1896.

2. *Hostalric. Memórias de la Guerra de la Independencia*. Barcelona, 1888.

3. D.C.P. Girona, 1953; 2.ª ed., 1962.

4. «El corso en el litoral gerundense, en la guerra de 1808-1809» a *Estudios sobre la Guerra de la Independencia*, I, pp. 427-445. Institución Fernando el Católico. Zaragoza, 1964.

5. PLA I CARGOL, Joaquim: *op. cit.*, p. 249.

«Los papeles de Vich han dado una corta idea de esta famosa expedición que nos ha cubierto de gloria, porque aquella Junta no había recogido aún todos los datos necesarios para formar una relación extendida y exâcta.»

segons consta al començament del número del 28 de juny—; el *Diario de Vich* des de la seva aparició fins a la capitulació de Girona; i els números de la *Gazeta de Vich* (després *Gazeta Diaria de Vich* i *Correo Diario de Vich*), del *Diario de Manresa* i de la *Gazeta Militar y Política del Principado de Cataluña* conservats a la col·lecció de premsa patriòtica del Callís.⁶

Com per a les altres zones, les notícies son de tres tipus principals, segons que glossin les malvestats de l'exèrcit invasor (sacrilegis, robatoris, focs o incendis); les accions destacables de la població civil (donatius, formació de terços i sometents, captura de presoners) i dels caps de l'exèrcit espanyol; o els enfrontaments bèl·lics.

NOTÍCIES DE SACRILEGIS

El *Correo de Gerona*, del 28-6-1808, p. 3, diu que l'exèrcit comandat per Duhesme des de Barcelona els dies 19 i 20 cometé grans sacrilegis a les esglésies de Salt i de Palau, i afegeix:

«Se da por cierto que lo mismo executaron en las Iglesias de Mataró y demás pueblos de la Marina y de la Selva, que se hallan en el tránsito para esta ciudad, vistiéndose algunos Soldados con Alba y Casulla para hacer mofa de nuestra Religión Santa, y del culto que tributamos al Dios Omnipotente.»

El *Correo Diario de Vich*, núm. 8 (8-1-1809), p. 32, parla de la captura per part d'uns pagesos de Riudarenes de 14 francesos que duïen una alba, uns mantells d'altar i dos globus de plata.

NOTÍCIES DE ROBATORIS

El *Diario de Gerona*, núm. 149 (15-12-1808), p. 689, dóna la notícia —que repeteixen exacta el *Diario* i el *Correo Diario de Vich* del 18, pp. 685 i 696 respectivament— de l'avançada d'un exèrcit enemic de 100 homes amb la corresponent cavalleria, el dia abans, de Llagostera fins a Vidreres, i que «parece que los enemigos van dejando por el camino los carruajes grandes, tomando en su lugar acémilas y carros pequeños del país».

El núm. 128 del mateix diari (8-5-1809), p. 529, comenta el pas del general Lecchi amb 30 infants, 300 cavalls i prop de 300 atzembles per Amer el dia 3, i per Susqueda i el Ter fins a Vic l'endemà, i especifica que «en esta travesía se apoderó de mucho ganado de todas clases, que sus dueños habían intentado de libertar de sus garras introduciendo entre aquellas breñas».

6. Vid. l'estudi inventari d'aquesta als *Annals I.E.G.*, núm. 29 (en premsa).

El *Diario de Vich*, núm. 94 (26-11-1809), diu que el dia 23 «los enemigos se llevaron tres carros de vino y otros tantos de paja, y todo el dia estuvieron encendiendo y apagando fuegos» a prop de Santa Coloma.

Semblants malifetes fan alçar al redactor del *Diario de Gerona*, núm. 24 (12-8-1808), p. 110, precis com el següent, que amb gust repeteix literalment el *Diario de Vich*, núm. 40 (16-8-1808), pp. 169-170:

«... tristes campos que hollados y abrasados gemís baxo el peso de la barbarie, casas reducidas á cenizas, Pueblo de Anglés, responded, confundid á la astucia con vuestra desolación, con vuestras llamas. Decid á este general que después de tantas promesas habéis sido víctimas del desorden y cobardía de sus tropas, que despechadas el dia 10 por ser vencidas de nuestros valientes catalanes, descargaron su rabia, y baxa venganza sobre los trigos, casas, pueblos desiertos é indenfsos... qué disciplina tan rigurosa!»

Però no sempre s'ho podien endur tot. El 18 de maig del 1809, l'enemic «caminaba precipitadamente, sin desbandarse a robar las casas que hallaba a los lados» segons el *Diario de Gerona*, núm. 140 (20-5-1809), pp. 577-578.

NOTÍCIES DE FOCS O INCENDIS

Se n'esmenten la nit del 14 al 15 de desembre de 1808 a Llagostera i a prop de les Mallorquines, la tarda del 24 de maig de 1809 als encontorns d'Aiguaviva i Estanyol, i el 29 d'agost del mateix any entre Bescanó i Estanyol al *Diario de Gerona*, núms. 149 (15-12-1808), p. 689; 147 (25-5-1809), p. 597; i 243 (31-8-1809), p. 1.006.

NOTÍCIES SOBRE L'AJUDA DE LA POBLACIÓ CIVIL

El núm. 36 d'aquest periòdic (6-2-1809), p. 156, porta els donatius en roba rebuts de les poblacions de Blanes, Lloret i Santa Seclina, sense especificar els donants.

La *Gazeta Militar y Política del Principado de Cataluña*, núm. 88 (14-8-1809), p. 736, porta els emprèstits rebuts al quarter general d'Hostalric, entre els quals figuren uns de 20.000 i 6.000 rals de billó fets pels doctors En Francesc Font i En Josep Lleopart de la mateixa vila el 18 i el 20 de juliol respectivament.

El *Diario de Gerona*, núm. 3 (22-7-1808), pp. 9-10, dóna la següent informació sobre la formació de voluntaris:

«Avisan de Tossa, que pasan de 2.000 hombres los que las Villas de San Feliu de Guixols, Lloret, Blanes, y la mencionada Hostalric han dirigido á la cordillera de la Marina contra la columna enemiga, que anda por aquellos parajes.»

Un mes després, el *Diario de Vich*, núm. 47, pp. 203-204, duia un comunicat de Julián de Bolívar del dia 19, en el qual es donava la notícia d'apartença de l'exèrcit francès de Girona cap a la Marina, i que «se ha s:

que de Santa Coloma habían salido 600 hombres y 400 de Hostalrich para perseguirles».

NOTÍCIES SOBRE L'ACTUACIÓ DELS CAPS DE L'EXÈRCIT

El *Diario de Gerona*, núm. 8 (27-7-1808), p. 37, fa aquest eloqüent comentari sobre el tarannà i els quefarems del governador del castell d'Hostalric, que es complementa perfectament amb el comunicat tres dies abans d'aquest dient que l'enemic no l'havia deixat ni asseure's:

«No se puede ocultar a los ojos menos perspicaces el énfasis y estilo verdaderamente militar que usa D. Daniel O-Sullivan en su respuesta á las capciosas cartas del general francés (...). Emprende nuevas obras, anima a los pueblos vecinos, excita aquellos naturales á obrar unánimes en defensa de sus hogares y coadjuvar al abasto de aquel Fuerte.»

El *Diario de Vich* tampoc no li escatimava elogis i publica al núm. 28 (1-8-1808), p. 101, les dites cartes «para que vea el público los viles medios de que se valen los satélites del gran Napoleón, y forme el debido contraste entre la seducción y la mezquindad del gobierno Francés y la lealtad y patriotismo del Español».

NOTÍCIES I COMUNICATS SOBRE ELS MOVIMENTS DE TROPES

Sobre els moviments preliminars a l'atac esmentat, sabem per la *Gazeta Diaria de Vich*, núm. 34 (26-7-1808), p. 133, que el dia 19 desembarcaren a Sant Feliu de Guíxols 1.300 voluntaris de Catalunya amb el seu tren d'artilleria, comandats per Narciso de la Valeta. I del seu desenllaç sabem pel *Diario de Gerona*, núm. 8, que «esta defensa se ha hecho con 180 Hombres mal armados, 110 para el servicio de la Artillería compuesta de 31 piezas y 15 artilleros».

El núm. 137 (17-5-1809), p. 566, recull el comunicat del sergent José de Lariz sobre enfrontaments amb el francès entre Bescanó i Anglès, i sobre la presència d'una columna enemiga a Sant Hilari el dia abans.

Els núms. 145 (25-5-1809), p. 597; 147 (27-5-1809), p. 605 i 152 (1-6-1809), informen d'enfrontaments amb el francès prop de Santa Coloma i Sant Hilari, amb el resultat de quatre morts, al pla del Padró, i quatre ferits dels seus el dia 24; un mort, tres ferits enemics el 27; vint morts i un crescut nombre de ferits enemics, i tres morts i cinc ferits dels seus a Sant Martí de les Esposes el 28. Les mateixes informacions es troben al *Diario de Manresa*, núm. 157 (9-6-1809), p. 797, i a la *Gazeta Extraordinaria del Gobierno*, del 30-5-1809, pp. 827-828.

Finalment, la *Gazeta Militar y Política del Principado de Cataluña*, núm. 89 (17-7-1809), pp. 665-666, 667-668, i 669-670, duu els comunicats donats a Hostalric el dia 10 per Pedro Quadrado, reproduint els de Milans i Clarós del dia 8 i el d'Iranzo del dia 9 sobre l'atac a Santa Coloma de Farners i l'Esparra els dies 6, 7 i 8, en els quals es fa balanç detallat de les baixes en cada un dels

terços participants. I la número 119 (26-10-1809), p. 155, informa d'un enfrontament a Brunyola els dies 18 i 19, ja recollit per Pla i Cargol, com alguns dels anteriorment ressenyats.

¿Quin cas hem de fer d'aquestes informacions, i quin balanç en podem treure?

Pel que fa a la primera qüestió, penso que no excessiu, donat el caràcter ja explicat d'aquesta premsa; però sí que mínim per a les dades de baixes de l'exèrcit espanyol, i normal per a les destruccions, robatoris i estat d'ànim de la població, ja que sabem per altres fonts que la guerra deixà una forta empremta devastadora en l'economia i la demografia de les comarques properes a Girona.

Si hem de fer cas de les vegades que surten a la premsa consultada, la que ens ocupa degué rebre menys que la de l'Empordà, fet d'altra banda lògic si considerem la situació més propera a la frontera d'aquesta darrera.

Un primer balanç, que crec força correcte, ha estat fet recentment per Ramon Alberch al volum III de la *Gran Geografia Comarcal de Catalunya* en parlar del passat de la Selva (pp. 211-212), de Breda (pp. 243-244), d'Hostalric (p. 248) i de Santa Coloma (p. 218). En espera de l'escorcoll dels arxius parroquials i comarcal, continuen tenint una certa vigència les paraules de Pla i Cargol a l'obra i a la plana suara esmentades:

«Lo que consiguió el Sitio de Gerona, en sentido de frenar extraordinariamente la actividad y potencialidad bélica del ejército francés en Cataluña, no ha sido aún ni suficiente apreciado ni bastante ponderado.»